

SCHERZANDO

REVISTA CATALANA MUSICAL

ANY IX. GIRONA, X DE JUNY DE M.CM.XVIII. NVM. LXXXVII

ELS QUE MOREN

En Joan Goula

APÉNDIX

E recordarà que en l'edició d'aquesta Revista del 10 de novembre 1917, pàgina 111, vaig donar—refiat de la memòria—la llista d'algunes obres de gènere simfònic que varen figurar en els programes de la memorable sèrie de concerts que va dirigir el mestre Goula al Gran Teatre del Liceu en la Quaresma de l'any 1887 o 1888. Avui, millor documentat per haver pogut consultar un arxiu, puc donar completa la llista de dites obres, lo qual crec d'interès per a formar concepte de la importància d'aquell acontejament artístic que representa, com vaig dir aleshores, el despertament definitiu de les aficions del nostre públic filarmònic envers les grans formes del gènere simfònic.

Segons expliquen les cròniques de l'època, aquella solemnitat va ésser constituïda per una sèrie de *deu concerts* que tingueren lloc en la Quaresma de l'any 1889, (no de l'any 1887 o 1888 com vaig dir refiant-me de la memòria). L'èxit que tingueren induï a afegir-ne dos d'extraordinaris en els quals hi prengué part un gran pianista espanyol, En Màrio Calado.

Ve'u's-aquí la llista complerta de les obres executades, i de sos autors:

Beethoven.—Septimino, i «Leonora», simfonia.

Berlioz.—Dansa de «Romeo y Julieta».

Bolzoni.—Minueto.

Délibes.—Pizzicato, de «Sylvia».

Glinka.—«La vida pel Tzar».

Gluck.—Minuet de «Infigenia en Aulida».

Godard.—Dansa de bohemis.

Goldmark.—Ballables de la «Reina de Saba».

Guiraud.—Dansa persa.

Haendel.—Cèlebre «Largo».

Haydn.—Quartet en re op. 64, i Serenata del Quintet op. 3 n.º 3.

Hiller.—Ronda Nocturna.

Litolff.—«Els Girondins» i «El darrer dia del terror», poemes simfònics.

Liszt.—Rapsòdia hongaresa, n.º 2.

Lully.—«Le bourgeois gentilhomme».

Massenet.—«Cortège nuptial».

Mendelssohn.—«Somni d'una nit d'estiu», «La filosa» i «Retorn al país», obertura.

Meyerbeer.—«Struensée». Obertura i Polonesa.

Mozart.—«Quarta Simfonia», Andante.

Pièrre.—Serenata.

Rameau.—Fragments de «Castor y Pollux».

Reinecke.—«Manfred», preludi.

Rheinberger.—«Die Lieben Raben».

Rubinstein.—Ballables de l'òpera «Feramors».

Saint-Saens.—Dansa macabra, Marxa Heroica, Ballables de «Sansón y Dalila» i «Reverie du soir a Blidah».

Schumann.—Reverie.

Thomas.—«Mignon», obertura.

Wagner.—Fulla d'album; «Tannhäuser», simfonia; «Lohengrin», preludi del tercer acte, i «Capvespre dels Déus», Marxa fúnebre.

Weber.—«Der Freischutz», Simfonia.

D'autors catalans s'executà:

Frigola.—«Stella matutina», meditació, i un «Idili».

R. Goberna.—Unison per a instruments de corda.

El segon concert extraordinari fou dedicat a honorar al mestre Goula en virtut del gran èxit que obtingué aquesta sèrie de concerts. Dels professors de l'orquestra en rebé un magnífic obsequi consistent en una planxa d'or i plata amb esmalts, on s'hi llegia la següent inscripció: «Testimonio de gratitud que la orquesta del Gran Teatro del Liceo tributa al eminente maestro D. Juan Goula, con motivo de los conciertos que bajo su dirección y con tanto éxito se verificaron en el expresado teatro, durante la Cuaresma del presente año.—Barcelona 13 Abril de 1889».

Acompanyava an aquesta ofrena un album luxosament enquadernat, contenint els programes de tots els concerts donats, i les firmes dels professors.

Reservant per un altre dia fer una ressenya extensa i completa d'aquest acontejament artístic en concepte de materials per a l'història del simfonisme a Barcelona, avui em limitaré a reproduir la següent síntesi que de aquesta històrica sèrie de concerts va publicar l'*Anuari del Diario de Barcelona*:

«..... Pasóse después la temporada llamada de Cuaresma, con los notables conciertos a cargo de los señores profesores de la orquesta del Liceo. Estos conciertos formaron época, y si comenzaron algo desanimados acabaron por hacerse de moda, alcanzando tal favor, que para algunos hubo de fijarse el cartel anunciando hallarse despachadas todas las localidades. En dichos conciertos se ejecutaron obras escogidísimas de Gluck, Litolff, Beethoven, Mozart, Haydn, etc., etc. y a ellos se debe seguramente la reacción en favor de la música clásica que desde entonces se ha manifestado aquí».

Com a complement de certs detalls de la vida d'En Goula publicats en articles anteriors, cal anotar el següent extracte d'una ressenya publicada per la revista *Musical Empòrium*:

Deixebles il·lustres del mestre que varen trepitjar la gran escena lírica: En Francesc Viñas, En Ramon Blanchart, N'Andreua Avelina Carrera, En Josep Palet.

Composicions del mestre: *A la voreta del mar*, òpera catalana en un acte (1881), *La redoma encantada*, i *Clyo o El triunfo de Venus*, comèdies de màgia amb il·lustracions musicals (1889), i la Gran Cantata dedicada al Tzar Alexandre II, de Rússia, a què ja ens havem referit.

Operes estrenades a Barcelona baix la seva batuta: *Aida*, de Verdi, (1876), *Romeo y Julieta*, de Gounod, en el Teatre Principal.—*Lohengrin* i *Hamlet*, (1882) en el mateix teatre.—*Tannhauser*, de Wagner i *Pescadors de perles*, de Bizet (1887) en el Liceu.—*La bella fanciulla de Perth*, de Bizet, (1890) en el Liceu.—*Lakmé*, de Délibes, (1898) en el teatre de «Novedades».—*Els Pirineus*, de Pedrell i *Tosca*, de Puccini, (1902) en el Liceu. I encara cal afegir-hi la *Missa de Requiem*, de Verdi, (1875) en el Liceu, obra repetida baix la mateixa direcció en el Palau de Belles Arts, (1901).

En Goula, devot com ningú de les glòries de la seva pàtria, no les va oblidar en terres llunyanes. De bon record pels espanyols serà sempre la tanda de representacions d'òpera dirigida pel popular mestre català en el Teatre Colón, de Buenos Aires, en l'any 1910, durant la qual la música espanyola estigué dignament representada per autors com En Bretón, En Pedrell, En Morera, En Serrano, En Villa i En Chapí.

SALVADOR RAURICH

Honorança a l'Església

S per fer eco al meu darrer article de SCHERZANDO (març 917) titulat «Glòria a Sant Gregori el Gran», que jo titulo quest d'ara «Honorança a l'Església».

Si el Cant Gregorià és, en efecte, la glòria del gran papa, del qui porta el nom, ell és aixís mateix l'honorança de l'Església. A Sant Gregori ell deu sa unitat i perfecció, a l'Església li és deutor de sa existència i de sa conservació.

Es l'Església qui ha compostat el cant gregorià. Encar que és dongués el cas que Sant Gregori en fos l'únic autor també fóra exacte, aixís mateix, de que s'atribuís la composició a l'Església ja que això que fa un papa és

l'Església que ho fa en ell i per ell. Mes aquí nosaltres ens trobem enfront d'una munió de papes i d'una plèiade d'artistes, fills de l'Església, que ja successivament, ja en el mateix temps, han posat mans a l'obra uns i altres a la construcció de l'edifici gregorià. Si bé que Sant Gregori els domina a tots per son geni i per la part principal, que li correspon, res doncs és més exacte que el dir que el cant gregorià és l'obra de l'Església, «Honorança, doncs, a l'Església».

«Honorança a l'Església» ja, que amb sa existència, el cant gregorià li deu encara sa conservació.

Sense la vigilància continuada i atenta de l'Església hi hauria ja llarg temps que hauria desaparegut. Prou bé se sap de quants perills s'ha vist ell envoltat en totes les èpoques de sa història.

A la Mitjana Edat foren de bon principi els copistes, que a l'escriure llunys els uns dels altres i valent-se de manuscrits diferents d'origen i de escriptura, amenaçaren l'existència del cant gregorià per les nombroses infidelitats de transcripció culpables i fantasioses. Prompte foren el dis-cant i la música mesurada, l'«ars nova», qui es prepararen a donar-li un cop mortal. Més tard, fou el Renaixement, qui baix pretexte de reformar-lo pareix voler enrunar-lo. Per fi, ja dins dels temps moderns, fou l'engrescament cada dia més pronunciat per la música, però quina músical qui s'esforça a relegà a l'oblit per sempre més, aquest cant admirable, però desconegut, qui havia fet les delícies de tantes gernacions cristianes. A tots aquests perills hi ha sabut oposar l'Església sempre l'oportú remei, tot esperant l'hora de la restauració definitiva.

L'història de la restauració del cant gregorià és una de les pàgines més remarcables de l'història de l'erudició eclesiàstica contemporània; i si la glòria arriba fins a ennoblir a seglars eminents, ella auriola sobretot d'un nimbe lluminós el front de savis i d'artistes, germans en religió de Sant Gregori el Gran; els monjos de Solesmes. N'hi ha prou en nomenar-los per a recordar tot allò que la restauració gregoriana els hi deu.

Aquí encara se'ns presenta un papa, i un papa músic, l'immortal Pius X.

Els Benedictins de Solesmes havien sempre treballat amb l'aprovació i encoratjament de la Santa Seu. Al final de son gloriós i llarg pontificat, Lleó XIII els hi va dirigir aquell Breu tan laudatori *Nos quidem* del 17

maig 1901, que fou tan senyalat. Mes era a Pius X al qui estava reservada la glòria de coronar sos treballs per mitjà de la publicació de l'Edició Vaticana que ell els hi confià per son *Motu proprio* de 25 abril de 1904. Des de aquest moment quedà assegurada la restauració gregoriana integral.

La conservació del cant gregorià és, com sa composició, obra completa de l'Església. «Honorança, dones, a l'Església».

«Honorança a l'Església» perquè tot composant son cant litúrgic i conservant-lo acuradament atravesant totes les vicissituds humanes, ell ha salvat del naufragi un art admirable i amb ell tot lo que conserva de l'antiguitat. Se sap que el cant gregorià enfonsa ses arrels en l'art antic, en l'art jueu i en l'art grec-romà. Si sabem, doncs, encara quelcom de l'art antic, si en podem entreveure les bellesaes i disfrutar sos encants, tot ho devem a l'Església. ¡Oh! com l'Església en totes les branques de les ciències, de les lletres, de les arts mereix el regoneixement i admiració dels homes! Diguem-ho aquí ben alt en aquesta meritòria Revista musical en la que la música d'església ocupa un lloc tan preponderant, gràcies al talent i sentiments religiosos de son distingit Director Mr. Tomàs Sobrequés i gràcies a la ploma autoritzada de sos intel·ligents col·laboradors, M. Rué, M. Garcia, P. Suñol, tots amics meus i un d'entre ells mon germà en Sant Benet.

DOM MAUR SABLAYROLLES, O. S. B.

Parlem de música?

II.

MÚSICA QUID SIT?

UÉ és la música? Es una ciència? Es un art? Perquè jo sento a dir que hi ha *ciència musical*. Jo sé que existeix l'*art músic*. Si ens fixem en la teoria d'aquest art l'anomenem ciència dels sons, considerats baix l'aspecte de la melodia, de l'harmonia, del ritme. Aquesta teoria, portada a la pràctica, dóna per efecte la producció musical o sigui la composició de la música i aixís diem que existeix l'art de compondre, l'art de

executar la música. Per a treure en clar de les variades definicions que'n donen els autors, que l'han volguda estudiar, cal partir del principi que uns l'han volguda definir considerant-la baix l'aspecte teòric, altres baix el pràctic.

DEFINITUR MÚSICA

Presentarem ara les variades definicions que de la música tenim a la vista?

Podria escriure's un gros volum, ens diu En Pedrell en son Diccionari (pàg. 299) presentant cronològicament totes les definicions de la música sense cap comentari que s'hi posés. Si es trobés un autor bastant pacient per a comentar-les, adquiriria, després, l'expeculació, condicions tals, que no bastarien algunes dotzenes de volums.

Dóna un mostruari d'unes 38 definicions, ben incomplertes, per cert, que podran temptar, diu, tal volta a algun desocupat; anyadint: «No siga a so de burla, doncs al fi i al cap l'inquiriment i clara exposició d'una matèria tan variada i *variable*, com aquesta, en la que quiscun autor s'ha despatxat a son gust, no deixaria d'aportar un servei importantíssim a l'Història Universal de la Música».

Aquí jo no seguiré a Pedrell al presentar certes definicions seguint cronològicament època per època el desenrotllo que la música ha tingut en els seguits del temps i sols me fixaré en les que aporten els autors, de la més alta Mitjana Edat. Època en que apenes es coneixia la música instrumental per l'estat rudimentari en que's trobaven els instruments en aquell temps, i aixís la preponderància de la música instrumental i moderna o polifònica-harmònica, que avui coneixem, cedia el lloc a la senzilla melopea i música vocal homofònica o monofònica.

Podrem deduir d'algunes de les definicions de dita època si la música és una ciència o una art?

Ens fixarem taxativament en les paraules que tals autors, que aportarem, utilitzen i empleen per a veure què resoldrem en conseqüència.

Se'ns permeti donar dites definicions tal com van transcrites en llatí i mirarem d'aportar-hi al costat la traducció més exacta que hi sapiguem donar.

MIQUEL RUÉ, PVRE.

(Continuarà)

Plana de Concerts

CONCERT «ORFEÓ CATALUNYA»

DIFERENTES vegades hem parlat amb elogi de la tasca meritíssima que ve realitzant aquesta notabilíssima entitat orfeònica que tan magistralment dirigeix el mestre mossèn G. García. En son últim concert donat en son hostatge social el dia 26 del prop-passat mes de maig, ha quedat patentitzada la justa fama guanyada, aplegats en esforç laudable i una voluntat que diu molt a favor dels entusiastes orfeonistes.

Heu's-aquí l'interessant programa, revelador d'un gust exquisit i a l'ensem de una grandiositat remarcable:

Primera part: «Cant a la Senyera», Millet; «La Raimondeta», S. Marraco; «Els Fadrinets de Sant Boi», Millet; «L'Emigrant», Vives; «El fill de D. Gallardó», S. Marraco.—Segona part: «De les Benaventurances», C. Franck. Pròleg: a) Solo de tenor. b) Chor.—Benaventurança primera: c) Chor humà. d) Chor celestial. e) Diàleg dels dos chors. f) Veu de Crist (baríton). g) Chor final.—(Orfeó, solistes, orquestra, piano i harmónium).

De les obres interpretades, fruïrem les primeres audicions d'«El Fill de D. Gallardó» del mestre Marraco i de l'obra excelsa de Cèsar Franck. L'obra del mestre Marraco és, de les chorals que li coneixem, la que més emoció ens ha produït, car a la senzillesa de la melodia, l'ha enriquida amb un treball harmònic de gran relleu que d'un curt motiu, n'ha fet una obra de grans dimensions i de dificultat en l'execució. Mossèn García, ensenyà l'obra amb carinyo i l'Orfeó correspongué devotament a ses indicacions, produint un efecte soprenent.

L'espectació per a oir les «Benaventurances», era justificada. Indiscutiblement és de les obres que per la seva grandiositat tècnica exigia una acurada preparació que anés dignificada per un orgull professional convertit en sacerdocí de l'Art. L'Orfeó Catalunya n'ha sigut un intèrpret fidelíssim i el tenor Cortacans un cooperador. Cal fer constar la unitat en el chor de nens amb tot i sa tesitura, si no antitonal, sí molt aguda, com també el chor de baixos, que pot dir-se sens eufemismes contribuïren eficaçment a l'èxit de la magna i difícil partitura; justos els tenors, enèrgica i conciençada la direcció. Amb aitals elements, no cal dir que l'Orfeó conquerí un èxit difinitiu. No esperàvem pas altra cosa de la segona entitat de Catalunya que una vegada més, ha fet honor a son prestigi.

Valiosament hi cooperaren: L'orquestra «La Selvatana» d'aquella vila, les

professores senyoretas Lluïsa Figueras (piano), Concepció Compte (harmònim) i els solistes de l'«Orfeo» senyors Cortacans (tenor) i Vilallonga (baríton).

CONCERT MANEN

Un aconteixement de la més excepcional importància ha constituït el concert donat al Teatre Edison de la capital empordanesa pel colós tècnic del violí, En Joan Manen.

Nosaltres des de SCHERZANDO, hem parlat en distintes ocasions de l'art meravellós d'aquest privilegiat artista, i al parlar de son últim concert, no solament tindriem que agotar el repertori dels adjectius amb que la crítica adorna la dels virtuoses, si que també hauriem de recórrer a altres si nosaltres fossem amics d'adjectivar.

En Manen, certament desconeix la paraula dificultat; és en el violí, un exemplar model de tècnica i de virtuositat i aquest virtuosisme el posa al servei del sentiment sense efectismes de *pose* ridícula que usen altres concertistes que sols conseguixen enlluernar a les galeries compostes de públics profans i que en res guanyen en valor moral les obres que executen. La característica d'En Manen és precisament la naturalitat i així el veiem vencent, sense gesticulacions d'espectacle, els enormes treballs d'execució de la «Sonata en Sol» de Pórpura, del «Concert en Mi» de Mendelssohn i «Palpiti» de Paganini. Manen, de quines obres és un creador inimitable. En dicció és un esclau de l'estil, pur en el fraseig i lògic en el discurs. Així ho evidencià en el «Ballet» de Gluck-Manen i «Lied», sentida pàgina original seva, que valgué al concertista, per sa excel·lent interpretació, una ovació tan xardorosa com unànim i merescuda.

Molts crítics al parlar d'En Manen, volen solament fer-lo apareixer com un gran executant, tot velocitat, completament mecànic, però regatejant-li aquella sentimentalitat espiritual indispensable—segons ells—per la interpretació de determinats autors. El concepte que puguin tenir del sentiment, no volem pas discutir-lo; la majoria de les vegades és aquest tan excésiu, que cau de ple a lo vulgar, i així ho deu entendre En Manen quan interpretant a Chopin—«Nocturn en Mi» que tingué de tocar fora programa—prescindeix precisament d'aquesta sentimentalitat, que lluny de ser espiritual, és femenil, malaltica, sinó que donava a l'obra chopiniana un ritme accentuat, viril, que conduïa la pàgina a la regió sublim merescuda.

Fou el concert un seguit d'emocions que la nombrosa concurrència que omplena la sala en servarà un gratíssim record. Sigué aclamat en mig d'un entusiasme delirant, obligant-lo a sortir diferents vegades al palco escènic, aclamacions que es doblaren al donar-nos, com ja hem dit, fora programa, el corresponent «bis». En Manen amb molt bon criteri executà totes les obres amb un violí excel·lent

d'autor italià que reemplaçà al del luterista Maire que malgrat els bons desitjos del virtuós, serà una marca que no podrà pas imposar-se mai.

Cooperà a l'èxit del concert, el notable pianista Longàs que més que acompanyant perfectíssim, és un concertista acabat i un gran executant, dominador de l'instrument temperat i coneixedor de l'empleu dels pedals, logrant matissar les frases de «Còrdova» G. Albèniz i «Zapateado» Longàs. Fou ovacionat i això que el cua Chassaigne Frères no respongué pas a les seves exigències; mes amb tot i aquest gran inconvenient, se l'obligà també a tocar fora programa una «Dansa» d'En Granados, per cert *accelerada* de temps, com si fos el preludi d'una aventura amorosa que el seu temperament enamoradís havia de portar a felicitat realització...

T. SOBREQÜÉS.

Correspondència

SANTA COLOMA DE FARNÉS *Secció Orpeònica.*—Heu's-aquí el programa del concert que aquesta entitat dirigida pel mestre Baró donà el prop-pasat dia 19 de maig:

Primera part: «Himne a la Senyera» Baró; «Serenata» Otto; «Cant a la Vinya» Morera; «Oidà Pescadors de Galilea» Romeu (per la secció de noies); «Montserrat» Baró (per la secció de nens); «L'Empordà» (sardana) Morera; «Nadalencia» Godó.

Segona part: «El Nostre Cant» Morera; «Jovenívola» Millet; «Les Noies del Empordà» Rué (per la secció de nens); «Al Sagrat Cor de Jesús» Padró (per la secció de noies); «Christus» (motet) Palestrina; «Jesús és mon Fidel Pastor» J. S. Bach; «Hereu Riera» Morera; «Pàtria Nova» Grieg.

BARCELONA *El Artesano.*—El dia 9 de maig, l'Orfeó que dirigeix el mestre Cassià Casademont, donà un concert en son hostatge social, interpretant el següent programa:

Primera part: «Himne dels Artesans» C. Casademont; «Fum, fum, fum» P. B. Lambert; «El cant de l'alosa» Mendelsshon; «Els ballaires dintre un sac» Sancho Marraco; «Els tres tambors» C. Casademont.

Segona part: «Primavera eterna» E. Morera; «Mariagneta» F. Figueras de B.; «Montserrat» (sardana) C. Casademont; «Cant dels joves» E. Morera; «La cançó dels invadits» C. Casademont.

Direcció: Cassià Casademont.

Noticiari

El violinista En Rafel Serra, ha fixat sa residència a Olot, nomenat per l'Ajuntament d'aquella vila director de l'Escola de Música, que sots el patronatge de la Corporació Municipal acaba de crear-se.

Segons ens diu l'artista, properament donarà un concert públic al Teatre Principal.

● **CIRCULARS I CARNETS REBUTS.**—De l'orquestra-cobla La Selvatana, de Casà de la Selva, presentant novament al públic l'elenc del professorat que constitueix la llorejada agrupació, siguent aquest: N'Abella, Cla, Jordà, Coll, Solà, Vilanova, Mercader, Fortuny, Gratacós, Arpa i Solà.

—De l'orquestra-cobla Montgrins, de Torroella de Montgrí, que conservant sa homogeneïtat, dirigeixen al públic una salutació tot el professorat i és aquest: En Bou V., Vallespí J., Serra, Ripera, Geli, Rosell, Vallespí E., Bou V., Cristòfol, March i Vallespí J.

—Del sextet Ibèria de Barcelona, format per els professors: Burges, director artístic; Gratacós, flauta; Carles, oboe; Morales, clarinet; F. Canari, fogot; Salam, corn i Dodero, piano.

Compta aquesta agrupació instrumental amb un extens repertori d'obres clàssiques i modernes i per referències que'n tenim, formen un conjunt altament admirable.

—Del quintet Empòrium, de Girona, que'l formen els mateixos professors que'l fundaren i això és ja suficienta garantia del millor acert de tan notable agrupació. Els professors són: En Saló i Jaumeandreu, violins; Rué, viola; Sobrequés, cello, i Casellas, piano: tots ells coneguts i això naturalment, ens relleva de fer cap elogi.

—De l'orquestra Unió Filarmònica de Barcelona, que dirigeix N'A. Torelló i de la que'n formen part els professors: Gimeny, Escolà, Palau, Sendràs, Carbonell, Cardús, Lluch, Ribalta, Coma i Gallofré.

Bibliografia

ESPAÑA MI PATRIA, por D. José Dalmau Carles.—Gerona, 1918

D. C. P. & C.—Gerona

Hem rebut del nostre il·lustre amic D. Josep Dalmau i Carles aquesta darra obra que acaba d'oferir a la bibliografia didàctica espanyola.

No és gens aventual l'afirmar d'aquest nou llibre que és quelcom de nou i insuet dintre la producció corrent d'ordre escolar.

En els dies en que nosaltres passàrem per l'Escola primària, ni un sol llibre ens seduí per la rotunda i fàcil afirmació dels seus valors de conjunt; ens acostumàrem als llibres inòcues, presentats amb una carença absoluta de bon gust i que ens oferien el nodriment de la ciència amb una regidés i fredor apedagògiques, en complerta dissonança amb nostra ànima infantina. Sempre que ens havem preguntat el perquè els nostres llibres eren tallats per aquell feble patró, no hem sapigut entendre mai com en l'empresa d'ensenyar al noi s'havia convingut en des-terràr del text, el llenguatge precís i selecte, com si es tractés d'un oropell fals i sense preu: precisament creiem doblada l'eficàcia del llibre escolar, com de tot llibre, per aquesta riquesa caústica en dir sos ensenyaments, per l'aristocràtica disposició dels mots, que boi defugint la fal·làcia del retoricisme i àdhuc la fredor d'un científisme absurde a totes passades, sap insinuar-se—amable com un bon companyó—en l'ànima del lector aprenent.

A la noble categoria aquesta, pertany *España, mi Patria*, llibre madur, i per lo mateix gustós a tot aquell qui el llegirà.

Són prerogatives d'aquest llibre, les següents: una admirable disposició dels fons, la triada abundor de sos ensenyaments que'l converteixen en una especiosa enciclopèdia patriòtica, la rara exuberància dels gràfics que l'exornen, el treball completíssim de biografia que hi ha escrit amb nodrida documentació i amb veritable fervor; el llenguatge atildat,—sense la pompa desconcertant de les imatges abstractes—amb que està escrit, i, finalment, la contextura íntima del llibre, l'escalonament perfecte de tots els seus valors espirituals.

Si D. Josep Dalmau i Carles no tingués provada a bastament la seva singular condició de pedagog, aquesta obra seria suficient a fer-ne viure la seva recordança d'home d'Escola.

Aquest llibre és la cloenda d'una sèrie que n'ha publicats l'autor en exposició del seu mètode de lectura educacional. Queda (aquest llibre) com la dovella central—sempre la més rica i historiada—del seu sistema, bastit a la semblança d'un arc, durable i ric, per la consistència i l'estructuració.

SCHERZANDO en agrair pregonament l'ofrena del Sr. Dalmau i Carles, recomana als seus lectors la doctrina patriòtica d'aquest llibre i la seva lectura tota amable.—FÉLIX.